

מה קרה לחצוצרה

ביצת הפתעה על ה"מוות" בצל הפיגועים

אתגר קרת

עשרים שנה אחרי צאת הספר
"חצוצרה בוואדי", סמי מיכאל
בוזן שוב את עמידותם של החיים
ביחד בחיפה

סמי מיכאל

לפני כשנתיים שופץ המרכז הבהאי על אחד המורדות התלולים של הכרמל. הגנים המרהיבים שטופחו מחדש סביבם בו הם יצירת אמנות מרתקת, המוסיפה לעיר חיפה פן חדש ושובה עין. ספק אם במזרח התיכון המשוסע והשטוף באל"י מות יש מקום הולם יותר מחיפה לבנות ולטפח בו מקדש שכזה, המטיף לשלום בין שלוש הדתות.

יותר מערים אחרות הייתה חיפה ועודנה סמל לדריקים ולהבנה בין ערבים ליהודים, בין חרדים לחילונים, בין אשכנזים למזרחים. אין בה אוטופיה חלומית, אבל במציאות של העדר סובלנות מכל עבר מתבלטת חיפה כדגם שיש לשאוף אליו. באווירה המחניקה, במשטמה ובעוינות בין אנשים ממורצא שונה ובעלי אמונה שונה, מופיעה חיפה כמקום אחר. ההר הירוק והים הכחול המשתרע למרגלות העיר מוסיפים הרמזיניה של נוף להרמוניה האנושית.

גם בחיפה בוחשות ידיים מזוהמות כדי להשחית את האוירייה וכדי להוכיח כי ההרמוניה היא אשליה חולפת. לכן, אל לנו לקבל את השלווה היחסית ואת רוח הדריקים כדברים מובנים מאליהם. גם בחיפה יש עוני ויש אבטלה, ושוררת בה מידה לא קטנה של אפליה. גם בחיפה התפוצצו מסעדות ואר טובוסים. רוחות המלחמה מרחפות מדי פעם בשמי העיר. האם יעמדו מסורת הסובלנות ומנהגי הדריקים בפני הרוחות הטמאות?

כתבתי על הרוח הזו לפני כעשרים שנה ברומן "חצוצרה בוואדי". עקרונית, התנאים לא השתנו באופן מפליג מאז. חיפה עדיין עומדת כמבצר בפני רוח הטומאה. אבל שום מבצר, איתן ככל שיהיה, לא יישאר ללא פגע אם הסכסוך יתמשך ויחמיר. חיפה היפה – גורלה קשור בגורל שני העמים המאכלסים את הארץ המעונה הזאת. דם עדיין נשפך בדרום, במזרח ובצפון. נוף קסום ושפיות לוקאלית של עיר אחת לא יחזיקו מעמד לאורך זמן מול מהלומות ההרס ותאוות ההרג. חיפה, גם חיפה, זקוקה לשלום כדי לבצר את עתידה כנקודת מפגש של דתות שונות ועמים שונים.

המבנה הגלי, הכמעט בלתי מורגש של ציפורני רגלה, את הבהון השמנמנה והמעט מעוקמת, את הקשת המושלמת של סוליית רגלה. אולי זאת הייתה טעות, חשב לעצמו בעודו מביט בכף הרגל הקטנטנה (מספר 35), אולי זאת הייתה טעות לבחור בכף הרגל. פנים של מת דומות לאלה של אדם ישן, אבל כף רגל של מת – אי אפשר לטעות במוות שמסתתר מתחת לכל ציפורן וציפורן. "זאת היא", הוא אמר לבסוף למנתח ויצא מהחדר.

ללוויה של האישה הגיע גם המנתח. לא רק הוא, גם ראש עיריית ירושלים היה בלוויה, וגם השר לביטחון פנים. שניהם הבטיחו לבעל באופן אישי, תוך שהם חוזרים פעמים רבות על שמו הפרטי ועל זה של המנוחה, לנקום את מותה האכזרי. הם תיארו באופן דרמטי ופלסטי כיצד ימצאו ויענישו את שולחניו של המרצח (במתאבד עצמו כבר אי אפשר היה לנקום). הבעל נראה די נבוך מההבטחות האלו. זה נראה כאילו הן לא ממש מעניינות אותו, ושהסיבה היחידה שהוא מתאמץ להסתיר את זה היא מתוך התחשבות ברגשותיהם של כל אותם אנשי ציבור נסערים, שבתמימותם באמת האמינו שנאומיהם הזועמים מציעים לו איזושהי נחמה.

הלוויה הייתה הפעם השנייה שבה חשב המנתח לספר לבעל שאשתו הייתה ממילא על סף מוות, ובכך אולי לשכך במשהו את רוח המבוכה והנזק ששרתה על האירוע, אבל גם הפעם הוא שתק. בדרך חזרה הוא ניסה לחשוב מחשבות מעט פילריסופיות על כל מה שקרה. "מה זה סרטן?" חשב לעצמו, "אם לא פיגוע אלוהי על רקע חבלני? מה אלוהים עושה אם לא מחבל בנו מתוך מחאה על... משהו. משהו כל כך נשגב וטרניסצנדנטי שאיננו מסוגלים לתפוס בכלל?" בדומה לעבודתו במכון הייתה גם מחשבה זו קפדנית ומדויקת, אבל לא ממש משנה שום דבר.

בלילה שאחרי הלוויה חלם הבעל חלום עצוב ובו כף הרגל המתה מלטפת את פניו, חלום שגרם לו להתעורר מבוהל ונרגש. הוא הלך למטבח בשקט־בשקט, כדי לא להעיר את הילדים, והכין לעצמו כוס תה בלי להדליק את האור. גם אחרי שסיים לשתות את התה הרוותח נשאר לשבת במטבח החשוך. הוא התאמץ לחשוב על משהו שהיה רוצה לעשות, משהו שישמח אותו, משהו. אפילו דברים שלא יכול היה באמת להרשות לעצמו בגלל הילדים או בגלל הכסף. אבל שום דבר כזה לא עלה לו בראש. הוא הרגיש מלא בחומר צפוף וחמוץ שסירסם לו את בית החזה, וזה לא היה צער. זה היה משהו הרבה יותר חמור מצער. אחרי כל השנים שעבר החיים נראו לו עכשיו כמו לא יותר ממלכודת, מבוך, אפילו לא מבוך, סתם חדר שכולו קיר, בלי דלת. חייב להיות משהו, התעקש, משהו שהייתי רוצה שיקרה אפילו אם בחיים לא אצליח, משהו.

יש אנשים שמתאבדים אחרי שמישהו קרוב להם הולך, יש כאלה שפונים לדת, ויש אחרים שיושבים במטבח כל הלילה ואפילו לא מחכים לשמש שתזרח. האור בחוף התחיל להסתיר נן לדירה ועוד מעט הקטנים כבר יתעוררו. הוא ניסה להיזכר שוב במגע כף הרגל מהחלום וכמו שזה תמיד עם חלומות, רק הצליח לשחזר אבל לא ממש לחוות. "אם רק לא הייתה הולכת לעבודה איתו יום", חשב, מכריח את עצמו לקום. "אם רק הייתי מציע להקפיץ אותה עם הרכב. עכשיו היא עוד הייתה חיה, יושבת איתי כאן במטבח."

בין ספריו של אתגר קרת: "געגועי לקסינג'ור", "צינורות", ועוד

תשמעו סיפור אמיתי. לפני כשלושה חודשים מצאה אישה כבת שלושים ושתיים את מותה במהלך פיגוע התאבדות שהתרחש ליד תחנת אוטובוס. לא רק היא מצאה את מותה, עוד רבים וטובים מצאו. אבל הסיפור הזה הוא עליה.

את האנשים שנהרגים בפיגור עים מעבירים למכון הפתולוגי באבר־כבר לנתיחה שלאחר המוות. הרבה אנשים בעמדות

מפתח בחברה הישראלית תוהים בקשר לנוהל זה, וגם אלה שעובדים באבר־כבר לא תמיד מבינים בדיוק למה. הרי סיבת המוות בפיגועים כאלה ידועה, וגוויה היא לא ביצת הפתעה, שכשאתה פותח אותה אתה לא יודע אם תמצא בפנים ספינת מפרש, מכונית מירוץ או בובה של קואלה. הרי תמיד כשמנתחים חים מוצאים אותם דברים – כדוריות ברזל, מסמרים או סוגים אחרים של רסס. בקיצור, מעט מאוד הפתעות. אבל במקרה הזה, של האישה בת השלושים ושתיים – הם מצאו משהו נוסף. לאישה הזאת היו בתוך הגוף, מלבד כל אותם חלקי מתכת שקרעו את דרכם לתוך בשרה, גם עשרות גידולים ענקיים ממש. גידולים ששכנו בקיבה, בכבד ובמעיים, אבל בעיקר בראש. כשהמנתח במכון הפתולוגי הציץ לה לתוך הגוף לגולת, הדבר הראשון שאמר היה "אמאלה" כי זה היה פשוט מפחיד. הוא ראה שם עשרות גידולים שחפרו בתוך המוח כמו נחיל של תולעים אכזריות שרק רוצות לזלול עוד ועוד.

וכאן מגיע שלב החיווי המדעי: אם האישה הזו לא הייתה מתה בפיגוע, היא הייתה מתמוטטת עוד באותו שבוע ומתה כתוצאה מהגידולים שלה תוך חודש־חודשיים. ג. קשה להסתיר ביר איך אישה צעירה כולה סבלה מסרטן מתקדם כל כך בלי שאובחן כלל. אולי היא הייתה מאלה שלא אוהבות בדיקות רפואיות, או שחשבה שהכאבים והסחרחורות שהיא סובלת מהם הם תופעה שכיחה שתיעלם מעצמה. בכל מקרה, כשהיגיע בעלה לזהות אותה בחדר המתים התלבט המנתח אם לספר לו על כך או לא. מצד אחד אפשר היה למצוא בגילוי הזה מעט נחמה: אין מה להכות על חטא בשאלות מסוג "אם רק לא הייתה הולכת לעבודה באותו יום" או "אם רק הייתי מקפיץ אותה עם הרכב", כשאתה יודע שאשתך הייתה מתה ממילא. מצד שני יכולה חדשה כזו לגרום אפילו צער נוסף ולהיפוך את המוות השרירתי והנורא הזה אמנם לפחות שרירתי אבל להרבה יותר נורא – הרי האישה מתה מוות כפול ומכריפל, בלתי נמנע, כאילו משמים רצו לוודא את ההריגה, ושום מחשבה על מהייה־אילו לא הייתה יכולה להציל את חייה, אפילו לא בדמיון. ומצד שלישי, חשב לעצמו אותו מנתח, מה זה משנה בעצם? האישה מתה, בעלה אלמן, ילדיה יתומים, זה מה שחשוב, זה מה שעצוב, וכל השאר סתם קשקוש.

הבעל ביקש לזהות את האישה על פי כף הרגל שלה. לרוב אנשים מזהים את היקרים להם על פי פניהם, אבל הוא ביקש לזהות אותה על פי כף הרגל כי חשב שאם יראה את פניה המתות המראה הזה ירדוף אותו כל ימי חייו, או יותר נכון, מה שנותר מהם. הוא אהב אותה והכיר אותה כל כך עד שיכול היה לזהות אותה לפי כל איבר ואיבר בגופה, וכף הרגל, מכל איבר רי הגוף, איכשהו נראתה לו הכי מרוחקת, ניטרלית, זרה. הוא הביט בכף הרגל עוד כמה שניות, גם אחרי שכבר זיהה את

על תפקיד התקשורת בשעות משבר ומתח לאומי

המשך מעמ' 10

אפילו איננה מפלגתית. היא מגויסת לכסף. יש משקיעים עתירי ממון שמשקיעים סכומים נכבדים בעיתונות הערבית במדינת ישראל, ויש להם אינטרסים כלכליים. הגענו לכך שהמבחן הראי שון של העיתונות הערבית היום הוא מבחן ניקיון הכפיים, ולא מבחן המקצועיות. במחשבה שנייה, ייתכן בהחלט שזה גם המצב בעיתונות בשפה העברית בישראל."

ד"ר אלי אברהם: "אנחנו יודעים היטב שהתקשורת לא פועלת בתוך ואקום. מי שממילא נמצא בשולי החברה ואין לו סטטוס גבוה – גם התקשורת תזניח אותו ולא תתייחס אליו באופן רציני. כי כך המצב מונצח. לחסרי הכוח הכלכלי, הפוליטי, החברתי או התרבותי – לא יהיה אף פעם כוח כלכלי או אחר.

סמוך על שולחנו של מי שקרוי מנהיג, ומשרת אותו. מעניין לראות שבחברה היהודית בישראל, ולא רק במקצוע העיתונות, אימצו בתקופה האחרונה את הנטייה הזאת של העיתונות הערבית, ולפעמים גם הלכו רחוק יותר. החברה הישראלית בנויה על יחסים בין רוב למיעוט. רוב הוא לא עם אדונים ומיעוט הוא לא עם עבדים, אבל המיעוט חייב להבין את הרוב. ובמקרה הזה אנחנו, הערבים, מבינים את החגים שלכם, את העברית, את הניואנסיים שלכם. אנחנו יודעים מתי צום תשעה באב ואפילו מתי חוגגים את פורים בירושלים, ואתם מצדכם בקושי יודעים להבין חין בין עיד אל־אדחא לעיד אל־פיטר, ובין כריסמס לראש השנה."

ד"ר מוסטפא כבהא: "עיתונות מגויסת היא אכן הסרטן של העיתונות. היא התחילה בערבית בעיתונות מטעם השלטון הישראלי, המשיכה בעיתונות מפלגתית, והיום העיתונות המגויסת

וחסרי פניות. אבל כאמור זה כמעט בלתי אפשרי, והתפקיד שלי הוא להסתכל על תמונת השידור השלמה ולשאול אם בסופו של יום הציבור קיבל קשת מגוונת ורחבה של עמדות. אני מניח שמי שחושב שצה"ל לא ממלא את תפקידו כראוי לא יאהב את רוני דניאל. באותה מידה אני משער שאנשים שחושבים שאסור לתת שום פתחון פה לפלסטינים כי הם אויב שרוצה להשמיד את מדינת ישראל לא שמחים על כך שאנחנו מעסיקים את סלימאן א' שאפעי ככתב קבוע שמביא כמעט מדי ערב דיווח על מה שקורה בעזה."

לוטפי משעור: "אני תוקף בגלוי עיתונאים ועמיתים ערבים על כך שהם מאמצים את 'אחדות השורה', את המגויסות, ומעדיפים אותה על פני המקצועיות. אני חושב שזה עדיין הסרטן של העיתונות הערבית. משמעותה של 'אחדות שורה' היא שהעיתונאי